

POLOŽAJ VODNEGA DOBRA V ZEMLJIŠKEM KATASTRU

dr. Matjaž Mikoš

FGG-Katedra za splošno hidrotehniko, Ljubljana

Vodnogospodarski inštitut, Ljubljana

Prispelo za objavo: 1995-05-05

Pripravljeno za objavo: 1995-06-20

Izvleček

Prispevek obravnava za Slovenijo perečo problematiko položaja vodnega dobra v zemljiškem katastru. Prikazan je postopek določanja vodnega dobra in po njem določen obseg vodnih zemljišč na reki Savinji. Pri zasnovi in vodenju tovrstnih katastrov je poudarjeno sodelovanje hidrotehnične in geodetske stroke.

Ključne besede: Savinja, Slovenija, vode, vodno dobro, vodno gospodarstvo, Zakon o vodah, zemljiški kataster

Zusammenfassung

Der Beitrag erörtert die in Slowenien aktuelle Problematik der Stellung des Wassergutes im Grundkataster. Das Verfahren der Wassergutbestimmung und der nach diesem Verfahren bestimmte Umfang des Wassergutes des Savinja Flusses ist dargestellt. Die Betonung liegt bei der Zusammenarbeit der Hydrotechnik und der Geodäsie beim der Aufstellung und Leitung von Katastern dieser Art.

Stichwoerter: Gewaesser, Grundkataster, Savinja, Slowenien, Wassergesetz, Wassergut, Wasserwirtschaft

1 UVOD

Slovenija je bogata z vodami, kar je lahko njena razvojna prednost, vendar to samo v primeru, če bo znala z njimi celovito in trajnostno gospodariti. Urejeno in strokovno vodeno vodno gospodarstvo je torej velikega pomena za nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj Slovenije. Pomemben pogoj sodobnega ter celovitega varstva in urejanja voda pa tudi varstva pred škodljivim delovanjem voda, erozije in plazov je moderna zakonodaja. Novi Zakon o vodah (Inštitut za javno upravo, 1995), ki bo nadomestil obstoječega (Uradni list SRS, štev. 36/1981), bo osnova za novo ureditev tega področja.

Kot sestavni del priprav na ta zakon je v letu 1994 Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije naročilo Vodnogospodarskemu inštitutu v Ljubljani razvojno-raziskovalno nalogo „Metodologija za določitev vodnih zemljišč in gospodarjenje z njimi“ (VGI, 1994). V letošnjem letu je bila izdelana „Metodologija za določitev vodnih zemljišč v Sloveniji na različnih tipih vodotokov“ (VGI, 1995b). Metodologija je bila uporabljena kot strokovna podlaga za izdelavo osnutka Zakona

o vodah, hkrati naj bi bila tudi že dobra podlaga za poznejšo pripravo ustreznega podzakonskega akta, ki bi praktično urejal to problematiko.

Osnutek Zakona o vodah se med drugim v veliki meri ukvarja prav z vprašanji, ki so tako ali drugače povezana z vodnim prostorom. Ta prostor je del Slovenije, kjer so se zaradi delovanja voda in zaradi vpliva naravnih dejavnikov na vode oblikovale posebne razmere, ki zahtevajo posebne pogoje varstva in rabe (citat iz osnutka Zakona o vodah). Pravno naj bi se vodni prostor delil na kategorijo voda in vodnih zemljišč, ki naj bi z novim Zakonom o vodah pridobila status javnega vodnega dobra, ter na kategorijo vplivnih zemljišč, ki naj bi pridobila status vodnega dobra. S tako delitvijo in ustreznim gospodarjenjem z javnim in zasebnim vodnim dobrom se ukvarjajo tudi v drugih evropskih državah (npr. Baumann, Prem, 1995).

Zakon lahko opredeli ta prostor le na načelni ravni, odprto pa ostaja vprašanje neposrednega določanja zemljišč vodnega prostora. Tako je v osnutku Zakona o vodah zaradi preglednosti v tem delu dejavnosti vodnega gospodarstva uveden vodni kataster. Vodni kataster bi bil kot del vodnogospodarskega informacijskega sistema na voljo tudi drugim dejavnikom in uporabnikom v prostoru. Vloga geodetske stroke bo v vzpostavljanju, vodenju in ažuriranju stanja vodnega katastra zelo pomembna. Povezava vodnega katastra, vodne knjige in drugih tematskih prikazov s področja vodnega gospodarstva z modernim in za druge uporabnike odprtim zemljiškim katastrom in zemljiško knjigo je v veliki meri odvisna od pravočasnega in strokovnega sodelovanja obeh strok.

2 PREDLAGANI POSTOPEK DOLOČANJA VODNEGA PROSTORA

Geodetski inženirji se na terenu pogosto srečajo z vprašanjem, kako zamejiti parcele ob vodotokih, zato jih zanima, kako vodarska stroka gleda na to vprašanje. Postopek določanja zemljišč vodnega prostora, kot ga priporoča izdelovalec predmetne metodologije (VGI, 1994), lahko v enostavni obliki zapišemo v treh korakih:

- 1) prostorska določitev prvin vodnega prostora, ki so značilne za pojavne oblike površinskih in podzemnih voda ter morja (kartiranje, terenski ogled)
- 2) ocena vsake prostorsko opredeljene prvine vodnega prostora glede na štiri vidike vrednotenja:

- ☐ vodnogospodarskega, izraženega s povezanostjo in celovito urejenostjo vodnega režima
- ☐ naravovarstvenega, izraženega s pomenom vodnih habitatov kot dela naravne dediščine v Sloveniji na vodni režim
- ☐ krajinskega, izraženega s pestrostjo in strukturo krajinskega izgleda tistega dela slovenske krajine, ki je povezan z vodo
- ☐ sociološkega, izraženega s pomenom in vlogo tega prostora za človeka

- 3) uvrstitev prostorsko opredeljenih (korak 1) in ovrednotenih prvin vodnega prostora (korak 2) v eno od kategorij vodnega prostora (vodna zemljišča, vplivna zemljišča ter zemljišča vodovarstvenih območij) ob upoštevanju splošnih kriterijev za določitev vodnih zemljišč in značilnosti posamezne kategorije (Mikoš, 1994).

Določanje zemljišč vodnega prostora bo možno opraviti ali na primernih kartografskih podlagah ali neposredno na terenu. Iz številnih razumljivih razlogov bomo morali dati prednost določanju na geodetskih podlagah. Na topografskih načrtih označene meje zemljišč vodnega prostora, ki jih bodo po izračunih ali na podlagi izdelanih katastrov erozijskih pojavov določili hidrotehniki, bodo nato geodeti prenesli v naravo. Določanje zemljišč vodnega prostora bo opravljeno na terenu, kadar bo iz kakršnihkoli utemeljenih razlogov neposredno določanje na topografskih načrtih (TTN 5 in TTN 10) premalo kakovostno. V nekaterih primerih bo poleg pomanjkanja dovolj natančnih načrtov ustreznega merila vzrok lahko tudi zastarelost kartografskega materiala, kar lahko odpravimo z reambulacijo TTN, izdelavo digitalnih ortofoto načrtov ali pridobitvijo geodetskih načrtov terena s pomočjo terenske izmere. Mislim, da je najbolj realna zadnja možnost.

V enostavnejših primerih bodo označevanje vodnega dobra na terenu lahko opravili hidrotehniki sami, v zahtevnejših primerih pa obvezno skupaj z biologi, agronomi ali gozdarji. Meje zemljišč, ki bodo določene s terenskim ogledom, bodo v naravi označene in jih bodo morali geodeti prenesti v topografske načrte. Pri posebnih primerih, ko se zemljišče vodnega prostora določa interdisciplinarno in na terenu, bo treba določiti začasne meje zemljišča v naravi, ki jih bodo geodeti prenesli v topografske načrte. Hidrotehnični strokovnjaki bodo te načrte uporabili za hidravlične izračune prevodnosti strug vodotokov in pripadajočih poplavnih območij ter tako preverili ustreznost terensko določenih mej zemljišč vodnega prostora. Lahko pa pričakujemo, da bo občasno potrebno ponovno določanje meja v naravi zaradi neustreznosti prvotno določenih meja.

Potrebno dokumentacijo za določitev zemljišč vodnega prostora naj izdelujejo le pooblaščen strokovne organizacije. Sodelovanje hidrotehničnih in geodetskih strokovnjakov pri tem delu naj bo obvezno. Za pravno-premoženjsko urejanje lastništva nad zemljišči vodnega prostora je potrebnih več postopkov, od zgoraj opisane določitve zemljišč do njihovega vnosa v zemljiško knjigo. Kratek povzetek za to potrebnih korakov je že predlagan (Mikoš, 1995). Ureditev teh vprašanj je nujna, saj se zemljiški kataster modernizira, kar naj bi se zgodilo v sodelovanju geodetov in hidrotehnikov. Uspešno sodelovanje lahko pričakujemo, saj navsezadnje obe stroki spadata v Ministrstvo za okolje in prostor.

3 STANJE VODNIH ZEMLJIŠČ NA SAVINJI

Primerjava med dejanskim stanjem v zemljiški kataster vpisanih vodnih zemljišč in zemljišč, ki naj bi postala vodna zemljišča po novem Zakonu o vodah, je bila izdelana na Savinji od Letuša do Debra pri Laškem (VGI, 1995b). Prikaz je žal le približen, saj je temeljil na kartografskih podlagah, ki med seboj niso direktno primerljive in/ali prenosljive (TTN 5 in PKN 5 in zemljiškokatastrski načrti 1:2 880). Kljub vsemu lahko takšen prikaz osvetli, koliko vodnih zemljišč je že v lasti države in koliko je še zasebnih. Povzetek lastniškega stanja na Savinji je v preglednici 1. Lahko ugotovimo, da je stanje kritično, glede na dejstvo, da po letih 1817-1828 ni bila izvedena sistematična zemljiškokatastrska izmera. Dela po celi Sloveniji tako ne bo

zmanjkalo nekaj desetletij. Zato je hidrotehnična stroka že predlagala prioritete pri urejanju stanja (Mikoš, 1995).

Obravnavani odsek Savinje je primer urejenega vodotoka, ki predstavlja v Sloveniji le manjši del hidrografske mreže. Tako bo za ureditev stanja na večjih vodnatih, prodonosnih in erozijsko aktivnih slovenskih vodotokih potrebno vsaj 10 let. Enostavneje bi se lahko urejalo stanje vodotokov takrat, ko bi prišlo do novih velikih posegov v vodni prostor, kot so gradnja vodnih elektrarn ali melioracijski ukrepi v poplavnem svetu (Pelikan, 1995). Prav poplavni svet je posebej zanimiv, tako zaradi svoje ekološke in krajinske vrednosti kot tudi zaradi svojega obsega. Tako naj bi poplavni svet v Sloveniji obsegal ob katastrofalnih poplavah, to je pojavih visokih voda s povratno dobo 50 in več let, okoli 95 000 ha, od tega okoli 2 500 ha urbanih površin (VGI, 1995a).

Občina	Vodna zemljišča v m ²		+/-
	- po metodologiji (M)	- v zemljiškem katastru (K)	
	M	K	R = M - K
Žalec	1 083 664	849 277	234 387 (+27 %)
Celje	220 053	200 721	17 636 (+ 9 %)
Laško	1 656 255	1 426 757	229 464 (+16 %)

Preglednica 1

4 ZAKLJUČEK

Nujno bi morali v sodelovanju geodetske in hidrotehnične stroke določiti postopke za premoženjsko-pravno urejanje lastništva nad vodnimi zemljišči v Sloveniji (Mikoš, 1995). Določbe, ki jih bo vseboval novi Zakon o vodah, moramo razčleniti v posebnem podzakonskem aktu. Le-ta naj bi namreč natančno opredelil postopke za določanje vodnih zemljišč v praksi, način za njihovo pridobivanje, urejanje njihovega statusa v pravnem pogledu, postopek za vpis v zemljiški kataster in za dejanski prenos v naravo. V tem smislu naj Ministrstvo za okolje in prostor razpiše posebno nalogo strokovnih rešitev za izdajo ustreznega podzakonskega akta o določanju zemljišč vodnega prostora in vodenju vodnega katastra.

Zahvala

Izdelava v prispevku opisanih metodologij je bila financirana iz sredstev Uprave Republike Slovenije za varstvo narave pri Ministrstvu za okolje in prostor. Avtor prispevka se za vsestransko pomoč pri izdelavi obeh nalog zahvaljuje obema spremljevalcema nalog, g. Janezu Kokolu in ga. Heleni Matoz. Praktični primer uporabe metodologije na reki Savinji je izdelal g. Slavko Grčar s sodelavci iz podjetja NIVO vodnogospodarstvo, Celje.

Literatura:

- Baumann, N., Prem, E., *Management der Flaechen des oeffentlichen Wassergutes. Schriftenreihe zur Wasser-wirtschaft, TU Graz, 1995, št. 14, 157-168*
 Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, *Zakon o vodah (osnutek)*, 1995, 35 str.

- Mikoš, M., *Vodni prostor v luči novega Zakona o vodah. Maribor, Mišičev vodarski dan. Zbornik referatov*, 1994, 46-55
- Mikoš, M., *Osnove za določitev vodnega prostora – hidrotehnični vidik. Ljubljana, Posvetovanje Vode in varstvo narave – gospodarjenje z vodami in vodnim prostorom. Zbornik referatov*. 1995, 3/1-3/7
- Pelikan, W., *Agrarische Operationen in Hochwasser-abflussgebieten. Schriftenreihe zur Wasserwirtschaft, TU Graz*, 1995, št. 14, 149-156
- VGI, *Metodologija za določitev vodnih zemljišč in gospodarjenje z njimi. Poročilo Vodnogospodarskega inštituta*, 1994, št. C-261, 72 str.
- VGI, *Ocena ogroženosti Republike Slovenije pred poplavami. Poročilo Vodnogospodarskega inštituta*, 1995a, št. C-319, 200 str.
- VGI, *Metodologija za določitev vodnih zemljišč v Sloveniji na različnih tipih vodotokov. Poročilo Vodnogospodarskega inštituta*, 1995b, štev. C-331, 90 str.
- Recenzija: prof.dr. Mitja Brilly
Božo Demšar